

Thorsdagen den 31 Januari 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades sex protokolls-utdrag för den 29 och två protokolls-utdrag för den 30 dennes.

Herr Grefven och Talmannen förmälde, att sedan Kammaren vid de sednaste sammanträdena till tillfälliga Utskott hänvisat dels Herr Hasselrots motion, N:o 14, rörande folkskoleväsendet, dels Friherre Cederströms motion, N:o 31, angående en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om Dess nådiga medverkan vid framtida upptagande af statslån, dels Herr Brusewitz' motion, N:o 40, angående upprättande af en fullständig tablå öfver Statsverkets ställning, och dels slutligen Herr Benichs motion, N:o 66, angående förändrad organisation af länsstyrelsernas kassaförvaltning; Kammaren nu torde böra bestämma icke allenast antalet af de ledamöter, hvaraf dessa Utskott skulle bestå, utan äfven huruvida ett Utskott borde väljas för hvarje särskild motions behandling eller flera motioner öfverlemnas till samma Utskotts handläggning,

Grefve Hamilton, Henning: Det kan visserligen tyckas, att för närvarande finnas inom Kammaren så många ledamöter, som ej äro invalda i ständiga Utskott, att man kunde tillsätta tillfälliga Utskott för hvar och en af ifrågavarande motioner, men då dels motionstiden i de ämnen, som hörde till det fordna Ekonomi-Utskottet, står öppen under hela riksdagen, och i följd deraf framdeles behof af nya tillfälliga Utskott kan uppstå, dels ock det kan vara gagneligt, att sådana frågor, som, fastän ej egande omedelbart sammanhang med hvarandra, dock fordra likartade insigter, remitteras till samma Utskott, hemställer jag, att Kammaren behagade tillsätta ett tillfälligt Utskott för behandlingen af Herr Hasselrots motion, som står alldeles enstaka, och ett annat, dit de öfriga motionerna finge remitteras. Hvad ledamöternas antal i dessa Utskott beträffar, torde det ej behöfva vara särdeles stort. För min enskilda del åtnöjer jag mig med hvad i detta fall föreslås, men tror dock att *fem* kunde vara ett tillräckligt antal.

Med anledning häraf hemställde Herr Grefven och Talmannen, till en början, huruvida Kammaren, på sätt Grefve Hamilton föreslagit, behagade besluta, att det Utskott, som egde att handlägga Herr Hasselrots motion, skulle bestå af fem ledamöter.

Ropades ja.

Sedermera framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Grefve Hamiltons förslag, att fem ledamöter skulle inväljas i det Utskott, som borde behandla Friherre Cederströms motion, hvartill äfven svarades ja; och beslöt Kammaren härefter, uppå särskilda propositioner, att samma Utskott, som egde att yttra sig öfver Friherre Cederströms motion, jemväl skulle handlägga Herr Brusewitz' och Herr Bennichs motioner.

Slutligen hemställde Herr Grefven och Talmannen, huruvida Kammaren ville nästa Lördag den 2 Februari företaga val af ledamöter i de två tillfälliga Utskott, om hvilkas tillsättande beslut nu fattats; och blef äfven denna hemställan af Kammaren bifallen.

Herr Faxe: Jag hemställer, huruvida ledamöterna i de ständiga Utskotten kunna inväljas i de tillfälliga.

Med anledning häraf yttrade Herr Grefven och Talmannen, att det torde vara otvifvelaktigt, att om, vid val af ledamöter i ett tillfälligt Utskott, en röstsedel skulle innehålla namn å någon person, som var ledamot af ständigt Utskott, en sådan omständighet ej kunde föranleda till röstsedelns ogillande.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Första Kammarrens tillfälliga Utskotts den 29 och 30 dennes bordlagda Utlåtande N:o 4, med förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen.

Förslagens rubrik.

Godkändes.

§ 1.

1:sta mom.

Bifölls.

2:dra mom.

Herr von Geijer: Då hela § 1 handlar om kallelse till Kammarrens sammanträde, hemställer jag, huruvida icke i det nu föredragna momentet orden »vid sammanträde» kunde utgå. Anser dock Kammarren dessa ord böra bibehållas, torde de böra ändra plats och inskjutas efter ordet »skall», så att momentet erhöle följande lydelse: »Skall vid sammanträde, enligt förut fattadt beslut, val förrättas, bör sådant i anslaget tillkännagifvas. Lag samma etc. — — — — företagas».

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen ytrat, att Herr von Geijer hade yrkat bifall till det förevarande momentet med den förändring, att den första meningen skulle lyda sålunda: »Skall vid sammanträde, enligt förut fattadt beslut, val förrättas, bör sådant i anslaget tillkännagifvas;» framställde Herr

Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet utan förändring och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 2.

I:sta mom.

H. Exc. Herr Grefve Sparre: I fjerde punkten af det nu föredragna momentet har ett uttryck insmugit sig, som är förvillande. Der står nemligen: »Af båda Kamrarne tillsatta Utskotts-Betänkanden», med sammanbindningsstreck mellan de båda sista orden. Då detta sammanbindningsstreck naturligtvis ej bör finnas, får jag, som i öfrigt yrkar bifall till momentet, hemställa om rättelse i berörda tryckfel.

Herr von Geijer: Jag tillåter mig föreslå, att i det nu föredragna momentet ordet "endast" måtte utgå. Dels torde det ej vara lätt att så fullständigt uppräknade föredragningsämnen vid Kamrarnes sammanträden, att ej något blir uteglömdt, dels lär ordet ej tjena till mycket, då en ifrågasatt föredragning af ett ärende, som ej tillhör Kammaren att handlägga, alltid kan mötas med invändningen att det ej finnes i momentet upptaget.

Herr Fåhræus: Hvad det föreslagna stadgandet i fjerde punkten af det nu föredragna momentet antagligen åsyftar, föranleder mig icke till någon anmärkning, men sjelfva ordalydelsen synes mig vara ofullständig. Skulle den godkännas, kunde de ledamöter af Kamrarne, som hafva inseende öfver Riksdagens kansli, möjligen vilja vindicera sig rättighet att göra hemställanden i hvilket ämne som helst, hvilket väl ej kan vara meningen, emedan då undantaget i sjelfva verket skulle upphäva regeln. För att allt missförstånd måtte undvikas, tillåter jag mig derföre föreslå ett fullständigande af ofvanberörda punkt, så att den erhöle följande lydelse: »Af båda — — — — — Riksdagens kansli i frågor, som med denna befattning hafva gemenskap».

Grefve af Ugglas: Jag har begärt ordet med anledning af Herr von Geijers förslag att ordet »endast» skulle utgå. I vår gamla Riksdags-ordning hette det »föredragningsämnen vare dessa och inga andra»; detta uttryck har nu förändrats till »föredragningsämnen vid Kamrarnes sammanträden äro endast etc.» Mot förändringen har jag ej något att erinra, utan önskar tvärtom, att ordet »endast» måtte bibehållas, så att någon tvist ej måtte kunna uppstå, huruvida ett i momentet ej omnämndt ärende skulle kunna i Kamrarne föredragas. En värd talare har visserligen ansett, att, äfven om »endast» borttagas, inga andra än här uppräknade frågor kunde föredragas, men säkrast torde dock vara att låta ordet kvarstå. Skulle t. ex. en menighet inkomma till Kammaren med en petition, skulle nog strid eljest uppstå, huruvida denna kunde komma under öfverläggning. Skulle deremot Herr von Geijer anse att något föredragningsämne blifvit förbigånget, torde han uppgifva detsamma, så att det, i händelse Kammaren pröfvar hans anmärkning
riktig,

rigtig, må kunna här införas. Jag önskar nemligen att momentet skall fullständigt upptaga alla föredragningsämnen, men tillika vara så stilliseradt, att all möjlighet afklippes att draga några andra än här uppräknade frågor under Kamrarnes pröfning. Af detta skäl yrkar jag bifall till momentet med endast den af Herr Fähræus föreslagna förändring.

Herr von Geijer: Med anledning af Grefve af Ugglas yttrande får jag förklara, att jag anser att det möjligen kunde hafva skäl för sig att i en Riksdags-ordning intaga ett stadgande, hvarigenom föredragningsämnena inskränktes till vissa bestämda slag, men att det synes olämpligt söka åstadkomma denna inskränkning genom den redaktion af § 2 uti reglementariska föreskrifter för Riksdagen, som af tillfälliga Utskottet blifvit föreslagen. Jag vidblifver mitt yttrande.

Friherre Sprengtporten: Om vår Riksdags-ordning innehölle någon bestämmelse om rättighet för hvarje medborgare att, i likhet med hvad i England och annorledes är medgifvet, till Riksdagen ingifva petitioner, skulle jag icke anse detta vara inkonstitutionelt, utan tvärtom. Att så icke nu kan ske, torde emellertid vara temligen tydligt, då Riksdags-ordningen ej gifver någon föreskrift, huru sådana petitioner skulle handläggas. Att borttagandet af ordet »endast» skulle leda till ett sådant resultat, som en värd talare befarat, tror jag ej; ordet står här temligen öfverflödigt, enär den positiva satsen säger detsamma, som den negativa. Men, Mine Herrar, det kan inträffa omständigheter, som göra en närmare beröring mellan Regering och Representation önskvärd, och man bör därför icke nu afskära all möjlighet därför genom att absolut begränsa föredragningsämnena. Jag yrkar därför bifall till Herr von Geijers förslag.

Grefve af Ugglas: Den siste värde talaren utgick från den åsigt, att om de ämnen, jag omnämnde, enligt grundlagen kunde blifva föremål för Representationens öfverläggning, han deruti skulle finna ett framsteg, men att, då nu så icke vore förhållandet, de icke heller kunde förekomma. Den värde talaren och jag äro af samma tanke, men just därför att ifrågavavarande stadgande icke blefve så positivt, om ordet »endast» borttoges, anhåller jag, att det måtte få kvarstå. Jag instämmer likaledes med Herr von Geijer deruti, att det anmärkta ordet förr borde hafva sin plats i Riksdags-ordningen, men som det nu icke finnes der och någon förändring icke kan vidtagas på tre år, tror jag det vara skäl att bibehålla det, der det finnes.

Herr Wærn: Petitionsrätten har af gammalt varit ansedd såsom en stor konstitutionel rättighet och såsom en af samhällets grundvalar. Utskottet har undersökt, om denna rättighet vore lämplig för våra förhållanden, men har enhälligt stadnat dervid, att den icke är det. Åsigt att petitionsrätten vore en konstitutionel rättighet, som borde tillvaratagas, utbildade sig på den tid, då tryckfrihet icke fanns och Representationen hvarken var så fastställd eller så väl sammansatt, som den

sedan blifvit. Petitionsrätten, hvilken innefattar, att enskilda korporationer, som stå utom Representationen, söka att inverka på densamma, står i ett visst sammanhang med den bekanta principalatsfrågan, hvilken, såsom vi veta, väckte stort uppseende under frihetstiden och gaf anledning till mycken strid. Det förefaller mig som om de verkliga konstitutionela åsikterna bäst befrämjades derigenom, att man alldeles aflägsnade petitionsrätten. Denna kan med skäl anses innefattas i den stora tryckfrihet, vi ega, och kan derjemte mycket väl utöfvas genom biträde af enskilda riksdagsmän, ty ingenting finnes i våra former, som hindrar desse från att såsom sina upptaga de af dem gillade åsikter, som hysas i deras hemorter, eller annars af likasinnade personer, och att för Representationen framlägga deras komiteters önskningsar, samt dervid nämna af hvilka eller huru många dylika petitioner blifvit undertecknade. Frågan kommer då i behörig ordning och Representationen fäster derå det afseende, den förtjenar. Om en petitionär icke finner någon inom Riksdagen, som vill framföra hans åsigt, torde den icke vara värd att uppmärksammas, ty såsom Riksdagen nu är sammansatt, kan man med skäl antaga, att, om en åsigt har något, som talar för sig, den äfven inom Representationen skall finna en målsman. Då Riksdagen ensamt representerar Svenska folket, tror jag det icke vara skäl att lemna hvem som helst rättighet att vända sig till densamma med förslag och önskningsar. En sådan rätt skulle endast obehagligt upptaga vår tid och hafva en störande inverkan på våra förhandlingar. Som sagdt: allt det goda, som ligger i petitionsrätten, finnes i vår tryckfrihet och Representation.

Jag anhåller, att ordet »endast» måtte få kvarstå.

H. Exc. Herr Grefve Sparre: Med Herr Wærn och Friherre Sprengtporten delar jag åsigten om nödvändigheten att bibehålla ordet »endast», och jag tror, att de skäl, nämnde Herrar därför anført, äro fullt upplysande. I afseende å det af Herr Fähræus föreslagna tillägg till 4:de momentet ber jag att få förklara, att detta tillägg är i sig sjelf mycket oskyldigt, men att det synes mig vara alldeles öfverflödigt. Man kan väl icke föreställa sig, att ledamöterna i hvilket Utskott som helst skulle taga befattning med något, som icke tillhörde dem, och skulle så hända ligger korrektivet i Kammarrens skyldighet att ogilla deras förfarande. Jag anhåller om bifall till §:n i dess nuvarande ordalydelse.

H. Exc. Herr Friherre De Geer: För min del anser jag visserligen att, äfven om ordet »endast» borttages, borde med rätt tolkning af grundlagen inga andra föredragningsämnen kunna ifrågakomma än de här uppräknade, men jag kan likväl icke finna, att det skulle vara otillåtligt att tillägga berörda ord, ty 78 § Riksdags-ordningen medgifver ju Riksdagen rätt att fastställa de reglementariska föreskrifter, som för riksdagsgöromålen och ordningen hos Kamrarne anses till iakttagande jemte grundlagarne nödiga. Det kan ganska mycket befordra riksdagsgöromålens gång och ordningen inom Kamrarne, om det finnes särskildt föreskrifvet, att inga andra ämnen få blifva föremål för Riksdagens öfverläggningar än de, som enligt grundlagen skola det; och allt hvad

som kan bidraga till förkortande af öfverflödiga öfverläggningar, anser jag vara af nytta. Jag förenar mig derföre med de Herrar, som yrkat bifall till §:n, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, det Kammaren torde finna, att det i punkten 4:o genom tryckfel tillkomna, sammanbundna ordet *Utskotts-Betänkanden* borde rättas till orden *Utskotts Betänkanden*.

Ropades ja.

Sedermera förmälde Herr Grefven och Talmannen att i afseende å momentets början, hvilken lydde sålunda: »Föredragningsämnen vid Kamrarnes sammanträden äro endast:», hade yrkats dels bifall utan förändring och dels af Herr von Geijer, att meningen skulle bifallas med uteslutande af ordet *endast*; hvarefter Herr Grefven och Talmannen framställde proposition på bifall till den ifrågavarande meningen oförändrad och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan proposition å bifall till de utan anmärkning lemnade punkterna 1:o, 2:o och 3:o härefter framstälts och med ja besvarats, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, hvad beträffade punkten 4:o, hade yrkats dels bifall till densamma oförändrad och dels af Herr Fähræus, att punkten måtte godkännas med följande tillägg: »i frågor, som med denna befattning hafva gemenskap»; hvarefter Herr Grefven och Talmannen framställde först proposition på bifall till punkten utan något tillägg, dervid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på bifall till densamma med ofvanberörda tillägg, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Slutligen gjordes proposition å bifall till de utan anmärkning lemnade punkterna 5:o, 6:o, 7:o och 8:o samt besvarades med ja.

2:dra mom.

Herr von Koch: Som uti förevarande § icke är omnämndt annat kansli än Riksdagens, men i det nu föredragna momentet tydligen afses hvardera Kammarens kansli, får jag föreslå, att ordet »kansliet» utbyttes mot »Kammarens kansli».

Friherre Sprengtporten: För att förekomma omsägelse af ordet »Kammare» föreslår jag, att det af Herr von Koch anmärkta uttrycket måtte förändras till »dess kansli».

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på momentets godkännande med den förändring, att ordet *kansliet* utbyttes emot orden *dess kansli*, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

3:dje och 4:de momentena.

Biföllos.

§ 3.

Herr von Geijer: Det uti andra punkten af den nu föredragna § förekommande ordet »nedlägges» har tydligen blifvit hemtadt från 58 § Riksdags-ordningen, men der betyder det både återtagande och afslående af ett väckt förslag; här återigen endast återtagande. I allt fall önskar jag en annan redaktion af nu föredragna punkt och föreslår att den måtte lyda: »motion kan i hvilket skede som helst af dess behandling återtagas af motionären; dock står det hvarje annan Kammarens ledamot då frutt att motionen såsom sin omedelbart upptaga».

Om motionären återtager sin motion, synes det mig som rättigheten att densamma upptaga må tillkomma hvilken som helst af Kammarens ledamöter.

Herr Rydin: I likhet med Herr von Geijer anser jag, att sista momentet af den nu föredragna § skulle föranleda till obehöflig handläggning af förekommande ärenden. Af 58 § Riksdags-ordningen, hvilken stadgar, att nedläggning af väckt förslag skall ske, innan det remitteras till Utskott, är enligt min tanke tydligt, att hvarje motionär har rätt att återkalla sin motion före dess remitterande till vederbörligt Utskott, äfven utan Kammarens bifall. Jag anser således, att 58 § Riksdags-ordningen innehåller tillräckliga stadganden uti ifrågavarande afseende och att sista momentet af den nu föredragna §:n bör utgå. Då uti 55 § Riksdags-ordningen är ovilkorligen stadgadt, att motion skall af riksdagsman väckas i den Kammare, han tillhör, och sådan i följd deraf icke kan framställas genom till Kammaren ingifvet skriftligt förslag, samt af 52 § Riksdags-ordningen, hvilken handlar om ledamots rätt att yttra sig, följer, att den, som är frånvarande, icke har någon yttrande rätt, en uppfattning af 52 §, hvilken står i öfverensstämmelse med 77 § Riksdags-ordningen, anser jag äfven första momentet af ifrågavarande § vara obehöfligt. Jag får således hemställa, att hela § 3 måtte utgå.

Herr vice Talmannen: I 30 § Riksdags-ordningen är åt Kammarne öfverlemnadt att bestämma påföljd af böter för den ledamot, som sig vid riksdagen ej i rätt tid inställer eller eljest från riksdagsöfverläggningarne förfallolöst sig athåller. Den gamla Riksdags-ordningen innehöll i 16 § föreskrift derom, att de valde ledamöterna af Stånden gjorde sig skyldiga till förlust af arfvode samt till böter, motsvarande arfvodets belopp, derest de ej i rätt tid inställde sig vid riksdagen; och i det förslag, som legat till grund för tillfälliga Utskottets nu afgifna, fanns äfven en föreskrift i samma syftning. Det kan måhända synas opåkalladt, att i närvarande stund, då intresset för Riksdagens förhandlingar hos alla är varmt, väcka fråga om ett stadgande, af hvilket behofvet ännu icke gjort sig gällande, men den tid kan komma, då ett sådant stadgande vore nyttigt att ega och då man önskade att hafva det på förhand vidtaget. Jag tar mig friheten erinra, att man mot Ridder-

skapet och Adeln framkastat den förebråelse, att under vissa tider af riksdagarne endast ett fåtal af dess medlemmar varit närvarande, äfven då viktiga frågor afgjorts. Det är icke min mening att uttala något klander mot Ridderskapet och Adeln; jag omnämner endast det anmärkta förhållandet såsom ett faktum, värdt att fästa uppmärksamhet vid, ty det är min öfvertygelse, att Riksdagen, huru den än må vara sammansatt, skall försvinna lika säkert och till och med snabbare, än Ridderskapet och Adeln försvann ur Representationen, såvida Riksdagens ledamöter göra sig skyldige till fel af beskaffenhet, jag antydt. Ett stadgande om böter såsom påföljd för uteblifvande ur Riksförsamlingen är, jag medger det, svårt att handhafva och odüst i sig sjelf, men antingen bör en sådan föreskrift finnas eller också någon annan, som äsyftar att förekomma, att ledamöterna ej infinna sig på sina platser i Kammare och Utskott. Jag vill dock ej yrka återgång till stadgandet om vite för dylikt uteblifvande, utan föreslår i stället en annan, enligt min tanke, lämpligare föreskrift, nemligen om ett visst minimi-antal närvarande ledamöter såsom villkor för Kamrarnes och Utskottens beslutsmässighet. Ett sådant stadgande anser jag vara af vigt, ty hurudant intresse skulle väl Kamrarnes öfverläggningar erhålla, hvilken betydelse skulle tilläggas deras beslut, om endast ett fåtal behöfde vara närvarande vid viktiga frågors afgörande? På grund af hvad jag nu anför, vågar jag hemställa att, såsom antingen ett första mom. i 3 § eller ett sista mom. i den nyss föredragna 2:dra §, måtte införas ett stadgande i den syftning, att i Kammare eller Utskott icke något ärende må afgöras, så framt icke minst halfva antalet af de röstberättigade ledamöterna är tillstädes.

Herr Grefven och Talmannen förmälde, att han med anledning af Herr vice Talmannens nu afgifna yttrande ansåge sig böra fästa uppmärksamheten derpå, att det af Herr vice Talmannen väckta förslag, enligt Herr Grefven och Talmannens åsigt, var af så skiljaktig beskaffenhet med det förslag, som i den nu under öfverläggning varande §:n innefattades, att det förre svårigen torde kunna framställas vid det sednare såsom ett tillägg eller förändring deraf, samt att det derföre torde vara lämpligast, att Herr vice Talmannen framställde sitt yrkande om intagande i förslaget af det ifrågasatta nya stadgandet, antingen då någon särskild § ej var föremål för behandling eller sedan hela förslaget blifvit genomgånget.

Grefve Hamilton, Henning: I afseende å de anmärkningar, som framstälts mot den nu föredragna 3 §, har jag egentligen ej något att erinra; jag finner nemligen hela § föga viktig och anser den utan skada kunna borttagas. Stadgandet, att ett väckt förslag ej får nedläggas utan Kammarens bifall, torde dock vara nyttigt i så måtto, att eljest, om man ena dagen finge väcka en motion och den andra återtaga densamma, Kamrarne möjligen kunde blifva betungade med ej tillräckligt genomtänkta motioner, hvarjemte jag för min del åtminstone anser ovisst, om en motion, sedan den en gång blifvit väckt, må anses vara motionärens tillhörighet, öfver hvilken han kan efter godtycke förfoga. Af detta skäl röstar jag för §:ns bibehållande.

Hvad angår det af vice Talmannen framställda förslag får jag tillfälle att framdeles deröfver yttra mig. Jag vill nu blott i förbigående erinra, att frågan om böter för uteblifvande tillhör hvardera Kammarens särskilda ordnings-stadga och ej de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen.

Herr Nordström: Mot den nu föredragna § hafva tvänne anmärkningar framställts. För min del kan jag icke biträda den första af dessa anmärkningar, eller den mot §:ns första punkt rigtade, enär det deri föreslagna stadgandet torde, vid jemförelse med 52 och 55 §§ Riksdagsordningen, finnas vara fullt berättigadt. Deremot instämmer jag helt och hållet i yrkandet att 3 §:ns sednare punkt måtte utgå. 58 § Riksdagsordningen säger nemligen, att när motion första gången förekommer, skall den, såvida den ej genast förvisas till Utskott, ligga på bordet till nästa sammanträde, då hänvisning måste ske, »derest frågan ej nedlägges» o. s. v. Hvem eger naturligen rätt att *nedlägga* en motion? Utan tvifvel ingen annan, än motionären sjelf, enär »*nedlägga*» här ej kan betyda annat än *låta förfalla*. Men då nu i det till intagande i arbetsordningen föreslagna stadgande säges, att väckt förslag ej får nedläggas utan tillstånd af den Kammare, der det är vordet framställt, skulle således genom detta vilkor arbetsordningen komma att inskränka motionärens i Riksdagsordningen bestämda rätt; hvarför jag hemställer, huruvida icke nämnda tillägg borde utgå, tillåtande jag mig att dervid anmärka, att om en motion af en motionär nedlägges, detta ej hindrar en annan att upptaga den som sin, såvida motionstiden ännu ej är tilländagången. Efter det motionstiden tilländagått, bör afgifven motion icke få af motionären nedläggas.

Friherre Raab, Ad. Chr.: Egentligen hade jag begärt ordet för att yttra mig öfver det af vice Talmannen framställda förslag, men då detta nu icke kan föredragas, inskränker jag mig till att förklara, det jag instämmer med de ledamöter, som yrkat antagande af 1:sta men afslag af 2:dra punkten i förevarande §.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att då olika yrkanden blifvit gjorda i afseende å de två meningar, hvaraf den ifrågavarande §:n bestod, dessa meningar komme att göras till föremål för särskilda propositioner; och hade, hvad beträffade den första meningen, hvilken lydte sålunda: »Ej må motion väckas, eller skriftligt anförande afgifvas af ledamot, som ej är i Kammaren närvarande»; dels bifall dertill och dels afslag derå blifvit yrkadt.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till den första meningen i förevarande §; och blef denna proposition med ja besvarad.

Sedermera förmälde Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den sednare meningen, så lydande: »Ej heller må väckt förslag nedläggas utan tillstånd af den Kammare, der det är vordet framställt;» hade yrkats dels bifall till samma mening, dels af Herr von Geijer, att

i dess ställe skulle införas ett stadgande af följande innehåll: »Motion kan i hvilket skede som helst af dess behandling återkallas af motionären, dock står det hvarje annan Kammararens ledamot då fritt att motionen såsom sin upptaga»; och dels slutligen, att meningen måtte afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till den ifrågavarande meningen, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på antagande af det utaf Herr von Geijer föreslagna stadgande, hvilken proposition med nej besvarades, och slutligen proposition på afslag å merberörda mening, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§§ 4 och 5.

Herr Grefven och Talmannen yttrade, att då de stadganden, som i dessa §§ innefattades, redan blifvit af Kammararen, genom bifall till Kammararens tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:ris 1 och 3, antagna, desamma nu ej torde böra blifva föremål för Kammararens beslut.

Ropades ja.

§ 6.

Friherre Sprengtporten: Jag anhåller om upplysning huruvida man vid föredragningen af en § har rätt att föreslå tillägg till densamma, eller om dermed bör anstå, tilldess hela förslaget är föredraget.

I anledning häraf yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derest det tillägg, som Friherre Sprengtporten ämnade föreslå, rörde samma ämne, som det, hvilket i den nu föredragna §:n innehölls, tillägget naturligtvis måste i sammanhang med §:ns behandling framställas, men att, om tillägget deremot afsåge ett annat ämne, desamma borde blifva föremål för en särskild framställning.

Friherre Sprengtporten: Vid sådant förhållande får jag fästa Kammararens uppmärksamhet på en, enligt min tanke, vigtig fråga. I England och andra konstitutionela stater, der Representationen, i likhet med vår, ärligen sammanträder, har man, för att dels få ärendena väl utredda, dels förkorta sessionen, tillåtit Utskotten att äfven mellan sessionerna sammanträda för att utarbete frågor af särdeles vidlyftighet och vigt; och det vore, enligt min åsigt, mycket gagneligt, om ett tillägg i likartad syftning kunde göras till nu föredragna §. Möjligen kan dock frågan här om vara af grundlags natur, och jag har derför ej velat bestämdt föreslå något tillägg, men i betraktande af frågans betydelse för utvecklingen af vårt statsskick, har jag ansett mig skyldig att åtminstone fästa uppmärksamheten å densamma.

Herr Hasselrot: Jag instämmer i allo med Friherre Sprengtporten. Då tiden för Riksdagens sammanträden är så kort och då ofta vidlyftiga frågor förekomma, som omöjligt under de 4 månaderna hinna

utredas, såsom t. ex. de vid denna Riksdag väckta frågor om arméorganisationen, om antagande af Lagberedningens förslag till ny civillag jemte utsöknings- och rättegångs-balkar, skulle det vara särdeles lämpligt, om ett af Riksdagen, för sådana ärendens beredning tillsatt Utskott finge blifva permanent för att emellan Riksdagarne utarbета dylika frågor, derigenom de utan tvifvel skulle blifva mera mångsidigt och bättre utredda än af en komité, som af Regeringen tillsättes af endast fackmän, hvilka ofta mera ensidigt se och bedöma till dem hänskjutna frågor. För min del yrkar jag derföre, under förutsättning att det ej strider mot Riksdags-ordningen, att antingen till §:n göres ett tillägg i den af Friherre Sprengtporten föreslagna syftning, eller ock att §:n återremitteras till Utskottet, som får inkomma med redaktionsförslag.

Grefve af Ugglas: Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten derå, att ett sådant stadgande, som det af Friherre Sprengtporten föreslagna, ovilkorligen måste verka till en annan ställning emellan Statsmagterna än den, som med vår nuvarande grundlag är afsedd. Initiativet skulle nemligen derigenom flyttas till Representationen, hvilken ju endast bör pröfva de från Regeringen utgångna förslag. Om också ett stadgande uti ifrågavarande afseende skulle erhålla plats i arbetsordningen, så tror jag dock icke, att det kan uppgöras på stående fot, och jag anhåller derföre, att frågan måtte afslås.

Friherre Sprengtporten: Jag ber få nämna, att jag i sammanhang med den nu föredragna §:n endast velat fästa uppmärksamheten på denna fråga, emedan jag ansett det vara nyttigt att icke alldeles förbise den, men att jag icke framställt något positivt förslag. Med anledning af Grefve af Ugglas' påstående, att initiativet tillhör endast Regeringen, tillåter jag mig uttala den åsigten, att det tillhör begge Statsmagterna gemensamt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till den förevarande §:n och dels återremiss deraf, framställdes proposition på bifall till densamma och besvarades med ja.

§§ 7 och 8.

Biföllos.

§ 9.

1:sta mom.

Herr Rydin: Jag får för min del föreslå, att den uti nu föredragna mom. af § 9 föreslagna tiden af 8 dagar måtte förändras till 4 dagar, ty då 45 § Riksdags-ordningen stadgar, att Utskotten skola inom 4 dagar från den, då de blifvit utsedda, sammanträda, skulle det eljest kunna hända, att Utskotten icke finge något arbete på 8 dagar.

Herr Hasselrot: På grund af den erfarenhet, jag eger om Utskottens arbete, anser jag den föreslagna tiden af 8 dagar vara väl be-

höflig. Det erfordras icke så liten tid för att genomläsa de mångfaldiga motioner, som remitterats till Utskotten, hvilka under de 8 dagarne icke få tillfälle att ofta sammanträda, och innan Utskotten af motionernas innehåll tagit kännedom, kan Utlåtande icke meddelas angående motionernas behöriga remitterande.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till momentet oförändradt och dels bifall dertill med förändring af orden *åtta dagar* till *fyra dagar*, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet oförändradt och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra mom.

Herr Rydin: Den anmärkning, jag nyss framställde, afsåg egentligen det nu föredragna 2 mom. af § 9. Då det på förhand är klart, hvilket Utskott skall behandla frågan, torde det ständiga Utskottet inom 4 dagar medhinna att afgifva Utlåtande angående remiss af frågan.

Grefve af Ugglas: Jag får fästa Herr Rydins uppmärksamhet derå, att fall kunna inträffa, då det icke är så lätt att afgöra, till hvilket Utskott en fråga bör hänvisas. Vi veta, att vid denna riksdag ett särskildt Utskott blifvit tillsatt för att behandla de frågor, som röra ordnandet af vårt försvarsväsende. Hvad hör nu till detta Utskott och huru mycket bör sofras från 4:de Hufvudtiteln för att dit överlemnas? Jag tror att det erfordras ganska långvarig pröfning, innan det Utskott, till hvilket statsregleringen hörer, kan bestämma sin uppfattning häraf. Jag tror således, att den i nu föredragna mom. föreslagna maximitiden icke är öfver höfvan tilltagen. Om en fråga är af den enkla beskaffenhet, att den före den bestämda tiden kan af ett Utskott afgöras, är min öfvertygelse, att Utskottet icke onödigt skall förhåla tiden vid dess remitterande.

Herr von Koch: Jag tror, att det å andra raden nedifrån i det nu föredragna mom. förekommande uttrycket »från Kammaren» tillkommit genom ett tryckfel och att det borde rättas till »från Kamrarne», ty det är i momentet icke fråga om någon viss Kammare.

Herr Wærn: Jag delar Grefve af Ugglas' åsigt, att stora svårigheter skulle uppstå, om den i förevarande mom. föreslagna tid förkortades. Stats-Utskottet kan icke behandla den af Grefve af Ugglas omnämnda frågan utan att förut hafva organiserat sig och denna organisation fordrar tid. Jag yrkar bifall till momentet i dess nuvarande lydelse.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att Herr von Koch hade anmärkt, att det å andra raden nedifrån förekommande ordet *Kammaren* genom tryckfel inkommit i stället för ordet *Kamrarne*, samt hemställde, att detta tryckfel finge rättas.

Ropades ja.

Sedermera förmälde Herr Grefven och Talmannen, att under öfverläggningen rörande det ifrågavarande momentet hade yrkats dels bifall till detsamma oförändradt och dels bifall dertill med förändring af orden *åtta dagar* till *fyra dagar*; hvarefter proposition på bifall till momentet utan förändring framställdes och med ja besvarades.

§§ 10 och 11.

Biföllos.

§ 12.

1:sta mom.

Herr Nordström: I första mom. af den nu föredragna §:n föreslås, att, om Kamrarne stadnat i stridiga beslut och dessa ej på vederbörande Utskotts förslag blifvit sammanjemkade, det åligger samma Utskott att uppsätta förslag till voteringspropositioner för blifvande gemensam omröstning. När man läser 65 § Riksdags-ordningen, finner man der tydligt och bestämdt uttryckt, att den gemensamma voteringen skall användas endast i det fall, att Kamrarne fattat mot hvarandra stridiga beslut. Det tyckes följaktligen vara öfverflödigt, att Utskottet skall få sig ålagdt att uppsätta förslag till voteringspropositioner, enär dessa ej kunna blifva andra än de två Kamrarnes stridiga beslut, och det deremot är af högsta vikt, att hvardera Kammarens beslut i oförändradt skick blir föremål för omröstning. På grund häraf anser jag för min del, att den passus i ifrågavarande §, som innehåller, att vederbörande Utskott skall uppsätta förslag till voteringspropositioner, bör utgå, och får jag föreslå, att 1 mom. af 12 §, måtte, i öfverensstämmelse med 65 § Riksdags-ordningen, i stället erhålla följande lydelse:

»Då i fråga, hvarom uti 65 § Riksdags-ordningen förmäles, Kamrarne fattat stridiga beslut, som ej på vederbörande Utskotts förslag blifvit sammanjemkade, och der således, enligt nämnda §, begge Kamrarne, hvar för sig, skola rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stadnat, utsatte Talmännen, efter öfverenskommelse vid talmanssammanträde, dag för omröstningen, och iakttages vid densamma, att votering öfver hvarje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda Kamrarne samtidigt företagas samt Första Kammarens beslut dervid utgöra *ja*-proposition och Andra Kammarens *nej*-proposition.»

Herr von Geijer: Jag är hufvudsakligen förekommen af den siste värde talaren och instämmer helt och hållet med honom deruti att det är olämpligt och öfverflödigt ålägga Utskottet voteringspropositionernas uppsättning. Jag föreställer mig, att det blir svårt att reglementera i detta afseende och att Utskottet ej rätt väl lyckats deruti synes deraf, att i den föredragna §:n icke finnes nämndt, huru förhållas skall i den händelse, att det af vederbörande Utskott uppgjorda förslag till voteringspropositioner icke af Kamrarne antages. Jag får för min del föreslå, att det ifrågavarande momentet af § 12 måtte sålunda förändras:

»Då i fråga, hvarom uti 65 § Riksdags-ordningen förmäles, Kamrarne stadnat i stridiga beslut, som ej på vederbörande Utskotts förslag blifvit sammanjemkade, utsatte Talmännen efter öfverenskommelse dag

för den omröstning, som enligt nämnda § skall för frågans afgörande i Kamrarne ega rum; och iakttages dervid att votering öfver hvarje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda Kamrarne samtidigt företagas.»

Hr Wallenberg: Vid uppställande af voteringspropositioner tror jag, att hittills den praxis alltid följts, att bifall till vederbörande Utskotts förslag tagits till ja-proposition och afslag derå till nej-proposition, och jag kan icke finna någon fördel af att härutinnan vidtaga någon förändring. Uti ifrågavarande § afses ett annat förhållande, som jag anser särdeles viktigt, nemligen att omröstningarne blifva i båda Kamrarne samtida, så att icke resultatet i den ena Kammaren kan på enskild väg vara känt, när omröstningen börjar i den andra Kammaren. Man bör taga intryck af de skäl, som framställas angående sjelfva saken, men icke af det slut, hvartill endera Kammaren kommit. Föreskrifterna i detta afseende anser jag icke vara fullt tydliga och betryggande i förevarande förslag. Å de enskilda öfverläggningar angående detta ämne, hvilka, såsom bekant, blifvit hållna, hafva visserligen icke några beslut kunnat fattas, men åtskilliga förslag hafva dock formulerats, och som dervid äfven den åsigten, att vid omröstningar den ena Kammaren icke borde känna den andras beslut, ej rönt motsägelse utan snarare understöd, tager jag mig friheten till pröfning framställa ett förslag till stadgande i berörda afseende.

§ 13.

Då i fråga hvarom i 65 § Riksdags-ordningen förmåles, Kamrarne stadnat i stridiga beslut och dessa ej på vederbörande Utskotts förslag blifvit sammanjemkade, åligger det Utskottet att, jemte det förslag framställes till de olika meningarnes sammanjemkande, för den händelse sådan sammanjemkning ej åstadkommes, uppsätta voteringsproposition för den omröstning, som enligt nämnda § bör för frågans afgörande ega rum. Varder detta förslag godkändt, utsätte Talmännen efter öfverenskommelse sinsemellan tid för omröstningen, som efter anslag i föreskrifven ordning bör i båda Kamrarne samtidigt företagas. Sådant ärende skall sättas främst på föredragningslistan för dagen; hvarjemte, för vinnande af liktidighet vid dylika omröstningar, bör iakttagas, att efter aflemmandet af voteringssedlarne vid hvarje särskild omröstning, dessa voterings-sedlar i Första Kammaren icke öppnas förr än underrättelse från Andra Kammaren ingått, att voterings-sedlarne rörande samma omröstning derstädes blifvit aflemnade. Öfver omröstningen i Första Kammaren, eller, der flera omröstningar i ett plenum förekomma, öfver hvarje sådan, skall protokoll ofördröjligen uppsättas, justeras och afsändas till Andra Kammarne, der sammanräkningen af båda Kamrarnes röster verkställles.

Utskott, hvilket handlagt frågan, skall jemväl derom underrättas.

Grefve Hamilton, Henning: Anledningen hvarföre Utskottet ansett sig böra föreslå ifrågavarande §, sådan den nu befinnes, är att det möjligen skulle kunna hända, att hvardera Kammaren ville hafva sitt beslut till ja-proposition, eller att tvist uppstode, huruvida en fråga utgör föremål för votering eller icke. För dessa fall har Utskottet an-

sett, att ett föregående beslut angående voteringspropositionerna borde af Kamrarne fattas och att förslag till sådana lämpligast kunde uppställas af det Utskott, som behandlat sjelfva frågan, hvarigenom dessutom ansågs kunna dels vinnas möjligheten att bibehålla den gamla seden, att, der ett Utskotts förslag af en Kammare bifallits, detsamma ingått såsom ja-proposition eller ock det förslag, som närmast öfverensstämt med Utskottets, dels ock undvika den rangfråga, hvarpå en värd talare antydt utan att dervid fästa någon särdeles vikt. Det har i allmänhet legat Utskottet om hjertat, att icke från denna Kammare skulle utgå något förslag, som afsåge något företräde framför Med-kammaren och på sådan grund kunde röna motstånd derstädes. Hufvudsaken är att, då det aldrig kan blifva fråga om votering angående kontraposition, ingendera Kammarens mening kan blifva förbisedd; man behöfver således icke af sådana betänkligheter hindras från att bifalla Utskottets förslag.

I afseende å Herr Wallenbergs förslag vill jag mot redaktionen göra den anmärkning, att deri förekommer en omsägelse, eller att, om vederbörande Utskott icke lyckats att sammanjemka meningarne, skall det göra sammanjemkning. Detta är naturligtvis blott ett misstag i redaktionen. Dessutom har Herr Wallenberg i sitt förslag väl sökt förekomma olägenheten deraf, att den Andra Kammaren före omröstningen får känna den Förstas beslut, men icke tvärtom. Innan Herr Wallenbergs förslag blir antagligt, erfordrar det således ett fullständigt i detta afseende.

Jag anhåller om bifall till §:n i dess af Utskottet föreslagna lydelse, blott med den förändring, att ordet »utsatte» måtte utbytas mot »utsätte.»

Härefter yttrade Herr Grefven och Talmannen, att då de förslag, som Herrar Nordström och Wallenberg afgifvit, omfattade hela den 12:te §:n, Kammaren torde finna nödigt, att jemväl de öfriga momenten, hvilka stodo i nära sammanhang med det 1:sta, nu föredrogos, så att beslut öfver §:n i dess helhet sedermera måtte kunna fattas.

Ropades ja.

Sedan till följd häraf 2:dra, 3:dje och 4:de momenten blifvit upplästa, anmälde sig och yttrade:

Herr Rydin: I afseende å det nu föredragna 1 mom. instämmer jag till alla delar i Herr Nordströms förslag. Jag anser det nemligen vara af största vikt att ej i arbetsordningen intages något stadgande, hvarigenom, i strid med 65 § Riksdags-ordningen, omröstning skulle kunna ifrågakomma angående något annat än de olika beslut, hvori de båda Kamrarne stadnat. Omröstningen skall endast gälla Första Kammarens beslut och Andra Kammarens beslut, men skulle nu ett Utskott afge förslag till voteringsproposition, skulle det lätt kunna hända, att detta formulerade propositionen så, att Kamrarnes beslut i en fråga komme att sönderdelas i flera punkter, och sedan skulle en ändlös diskussion kunna uppstå inom Kamrarne angående rätt till sönderdelning och dylikt. Har ett ärende tvänne gånger varit före inom Kamrarne, bör det hafva blifvit så utredt, att hvardera Kammarens beslut blifvit

noga bestämdt och formuleradt, och då återstår ju icke något annat än att afgöra hvilkendera Kammarrens beslut bör blifva ja-proposition, och härom bör, för att förebygga alla tvister i framtiden, ett bestämdt stadgande intagas i arbetsordningen. Det skulle annars kunna inträffa, att ena Kammarren antog till ja-proposition det beslut, som Andra Kammarren bestämt till nej-proposition. Sättet för lösningen af en sådan skiljaktighet uppgifver ej grundlagen, tvistefrågan härom kan nemligen ej komma under Konstitutions-Utskottets pröfning, enär detta Utskott endast har att skilja i tvister mellan Talmannen och Kammarren, ej emellan Kamrarne inbördes. Den ena Kammarrens Talman kan ej affatta sin proposition efter hvad den Andra Kammarrens beslut fordrar, ej heller genom propositions vägran få tvistefrågan dragen under Konstitutions-Utskottets pröfning. Den ena Kammarrens Talman skulle nemligen ej vid beslutets fattande till följd af samtidigheten i behandlingen af ett ständigt Utskott förslag kunna känna till det beslut hvartill den Andra Kammarren kommit. Jag gillar således i allo Herr Nordströms åsigt om nödvändigheten af att ett bestämdt stadgande intages i förevarande §, som förekommer de tvister, som kunna uppstå genom voteringspropositioners framställande till diskussion i Kamrarne, och att i arbetsordningen afgöres en gång för alla hvilken Kammarrens beslut skall vara ja- och hvilkenderas nej-proposition, men hemställer endast, om icke, då förslaget härom utgår från denna Kammarre, vi borde besluta att Andra Kammarrens beslut antages till ja-proposition.

Herr Nordström: Sedan Herr Talmannen medgifvit, att diskussionen får omfatta äfven de öfriga momentena af 12 §, får jag framställa några anmärkningar mot §:ns 2:dra mom.

Att den gemensamma omröstningen *samtidigt* bör ske i båda Kamrarne, är i alla afseenden af aldra största vikt. Derför borde äfven föreskrifterna om den formella proceduren dervid ställas så, att den inflytelse på omröstningen, som vunnen kännedom om resultatet af en tidigare avslutad sådan uti endera Kammarren möjligen kunde utöfva på fortgången af densamma i den andra, måtte förekommas. Mig förefaller det likväl, att hvad förslagets 2:dra mom. i detta hänseende innehåller icke lemnar tillräcklig garanti dervför, och utbeder jag mig fördenskull få hemställa, om ej någon omarbetning deraf vore behöflig, och med hänsigt dertill föreslå, huruvida icke följande lydelse kunde finnas lämplig:

»Vid hvar och en sådan omröstning, hvilken i öfrigt förrättas i öfverensstämmelse med föreskrifterna i 60 och 65 §§ Riksdags-ordningen, skall hvarje röstande inlägga sin röstsedel i en framför Talmannen utställd voteringsurna eller låda, hvilken, sedan alla röstsedelne blifvit insamlade, genast förseglas för att kvarstå till dess underrättelse från Medkammarren ingått, att omröstningen äfven der är avslutad. Så snart denna underrättelse genom protokollsutdrag inkommit, skall voteringsurnan i Första Kammarren genast till Andra Kammarren öfverbringas och sammanräkningen af båda Kammarrens ledamöters röster der verkställas i öfvervaro af två dertill utsedde ledamöter af Första Kammarren, hvarefter utgången ofördröjligen meddelas Första Kammarren genom protokollsutdrag.

Utskott, hvilket handlagt frågan, skall jemväl derom underrättas. Sådant ärende skall sättas främst på föredragningslistan för dagen.» Huruvida Första eller Andra Kammarens beslut skall utgöra ja-proposition, är en punkt, hvarpå jag icke fäster någon öfvervägande vikt, och hemställer jag för öfrigt om ej lämpligast vore att återremittera 12 §:n med dervid nu gjorda anmärkningar till Utskottets ytterligare behandling.

Hans Excellens Herr Friherre De Geer: För min del tror jag I:sta mom. i den nu föredragna § vara behöfligt, vare sig i dess nuvarande lydelse eller möjligen med någon mindre jemnkning i ordalagen, icke derföre att, äfven om momentet borttoges, någon stridighet borde kunna uppstå, i fråga om hvilkendera Kammarens beslut skulle i en votering blifva ja- eller nej-proposition. enär detta är alldeles likgiltigt, och icke heller derföre att någon skiljaktighet skulle kunna uppkomma angående de särskilda voteringspropositionernas lydelse, då dessa måste formuleras ordagrannat efter Kamrarnes beslut, utan af det skäl, att tvist eller tvekan kan uppstå, huruvida en fråga är af beskaffenhet att föranleda sådan omröstning, hvarom 65 § Riksdags-ordningen handlar. Det bör då finnas föreskrifvet, hvilken i första hand skall taga befattning med att föreslå sådan votering, och detta bör, enligt min åsigt, vara det Utskott, som förut handlagt ärendet; likasom det är nödigt, att Kamrarne godkänna den föreslagna voteringen, innan densamma företages.

Hvad åter vidkommer frågan om att vinna större säkerhet för en samtidig omröstning i båda Kamrarne, så önskar jag all framgång åt hvarje förslag, som kan medföra en sådan samtidighet, ehuru jag tror, att denna kan ernås utan de minutiösa föreskrifter, Herr Wallenberg i sitt förslag intagit, om det, såsom af Utskottets förslag blefve en följd finge ankomma på Talmännen att bereda sättet att komma till det resultat, som vi alla önska.

Grefve Hamilton: Jag har endast begärt ordet för att anhålla att, i händelse Utskottets förslag icke godkännes, någon ny redaktion af §:n icke måtte nu antagas, utan §:n blifva återremitterad till Utskottet, som då finge tillfälle jemföra de olika ändringförslagen.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr Wallenberg: Att på stående fot redigera ordningsstadgar anser jag olämpligt och instämmer derföre i Grefve Hamiltons yrkande. Jag gör det så mycket heldre, som Utskottet vid granskning af mitt förslag, måste inse, att, enligt detsamma, det icke kan inträffa, att Första Kammarens beslut blir känt i Andra Kamraren, innan dess ledamöter aflemnat sina röstsedlar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt, uppå Herr Grefven och Talmännens framställning, ordet *utsatte* blifvit rättadt till *utsatte*; förmäde Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den förevarande §:n hade yrkats dels bifall till densamma oförändrad; dels af Herr Nordström, att §:n måtte antagas med följande förändrade lydelse:

»Då i fråga, hvarom uti 65 § Riksdags-ordningen förmåles, Kamrarne fattat stridiga beslut, som ej på vederbörande Utskotts förslag blifvit sammanjemkade, och der således, enligt nämnda §, begge Kamrarne, hvar för sig, skola rösta om de olika beslut, hvari hvardera förut stadnat, utsatte Talmännen efter öfverenskommelse vid talmans-sammanträde dag för omröstningen, och iakttages vid densamma, att votering öfver hvarje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda Kamrarne samtidigt företagas, samt Första Kammarens beslut dervid utgöra ja-proposition och Andra Kammarens nej-proposition.

Vid hvar och en sådan omröstning, hvilken i öfrigt förrättas i öfverensstämmelse med föreskrifterna i 60 och 65 §§ Riksdags-ordningen, skall hvarje röstande inlägga sin röstsedel i en framför Talmannen utställd voteringsurna eller låda, hvilken, sedan alla röstsedlarne blifvit insamlade, genast förseglas för att qvarstå till dess underrättelse från Medkammaren ingått, att omröstningen äfven der är afslutad. Så snart denna underrättelse genom protokollsutdrag inkommit, skall voteringsurnan i Första Kammaren genast till Andra Kammaren öfverbringas och sammanräkningen af båda Kamrarnes ledamöters röster der verkställas i öfvervaro af två dertill utsedda ledamöter af Första Kammaren, hvarefter utgången ofördröjligen meddelas Första Kammaren genom protokollsutdrag.

Utskott, hvilket handlagt frågan, skall jemväl derom underrättas.

Sådant ärende skall sättas främst på föredragningslistan för dagen;» dels af Herr von Geijer, att §:n måtte godkännas med den förändring, att 1:sta momentet komme att lyda sålunda: »Då i fråga, hvarom uti 65 § Riksdagsordningen förmåles, Kamrarne stadnat i stridiga beslut och dessa ej på vederbörande Utskotts försorg blifvit sammanjemkade, utsatte Talmännen efter öfverenskommelse dag för omröstningen, och iakttages vid densamma, att votering öfver hvarje särskild fråga, som blir föremål för omröstning, bör i båda Kamrarne samtidigt företagas»; och dels slutligen att §:n skulle till Utskottet återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till §:n oförändrad, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på antagande af Herr Nordströms förslag, hvartill svarades nej, vidare proposition på bifall till §:n med den af Herr von Geijer föreslagna förändring, hvilken proposition likaledes med nej besvarades, och slutligen proposition på §:ns återförvisande, då svaren utföllo med många ja jemte ett eller annat nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 13.

Bifölls.

§ 14.

Grefve Hamilton, Henning: I denna § förekommer ett tryckfel, hvilket jag hemställer måtte rättas. Der står nemligen »uppsättas», men bör vara »uppsattes».

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition bifölls §:n med rättelse af ordet *uppsättas* till *uppsättes*.

§ 15.

Till följd af Kammarens bifall till Utskottets Utlåtande N:o 2, ansågs denna § ej nu böra blifva föremål för Kammarens beslut.

Utskottets yttranden öfverst å sidan 10.

Lades till handlingarne.

Herr vice Talmannen: Det förslag, som jag vid föredragningen af 3 § tog mig friheten väcka, ansågs då, såsom innefattande ny fråga, icke kunna komma under öfverläggning. Jag får nu förnya detsamma och hemställer på förut anförda skäl att mellan 2 och 3 §§ måtte införas en ny § af följande lydelse: »I Kammare eller Utskott må icke något ärende afgöras, så fram icke minst halfva antalet af de röstberättigade ledamöterna är tillstädes».

Friherre Raab, Ad. Chr.: Vice Talmannens nu framställda förslag kan jag ej biträda. Det uttrycker en föreställning, att Kamrarnes ledamöter endast genom tvångsåtgärder skulle förmås fullgöra sina pligter, och innebär således ett misstroende mot deras pligtkänsla, hvar till någon anledning ej förefinnes. Beträffande hans anmärkning mot Ridderskapet och Adeln, att dess sammanträden under vissa tider varit så fåtaligt besökta i jemförelse med de öfriga Ståndens, får jag erinra derom att en riksdagsman har helt annat föreställningssätt om sina pligter, då han utöfvar representantkallet på grund af valmäns förtroende, än då han innehar det i följd af börd.

Herr Bennich: Det förefaller mig tvifvelaktigt, huruvida icke det af Vice Talmannen framställda förslag går alltför nära in på grundlagens område och om Kamrarne kunna i arbetsordningen intaga en sådan bestämmelse. Härmed må dock vara huru som helst, så hemställer jag, att frågan måtte, för erforderlig granskning, remitteras till tillfälliga Utskottet.

Grefve af Ugglas: Jag är förekommen af de båda föregående talarne. Lika med den förre anser jag att man ej nu bör besluta ett stadgande, som hvilar på den förutsättning, att Kamrarnes ledamöter ej skola samvetsgrannt fullgöra sin pligt, och i likhet med den sednare hemställer jag, att ärendet måtte remitteras till Utskottet, innan definitivt beslut deröfver fattas.

Herr vice Talmannen: Jag kan ej dela den af Friherre Raab och Grefve af Ugglas uttalade åsigt, att med väckande af ett sådant förslag, som det af mig framställda, borde dröjas till dess erfarenheten ådagalagt det föreslagna stadgandets behöflighet. Tvärtom anser jag stadgandet böra vidtagas på förhand och ej först sedan det förhållande inträffat, som man åsyftat att förekomma.

Då

Då beslut om det förevarande betänkandets återremitterande till Utskottet redan blifvit fattadt, förenar jag mig i yrkandet att, i sammanhang dermed, det af mig väckta förslag jemväl må till Utskottet öfverlemnas.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att Herr vice Talmannen hade föreslagit, att emellan den 2:dra och 3:dje §:n i förslaget skulle införas en ny § af följande lydelse: »Uti Kammare eller Utskott må ej något ärende afgöras, så framticke minst halfva antalet af ledamöterna är tillstädes»; och hade i afseende å detta förslag något annat yrkande ej blifvit framställt, än att det samma i sammanhang med den beslutade återförvisningen af en del utaf Utskottets förslag, skulle till Utskottets behandling öfverlemnas; hvarefter proposition å detta yrkande gjordes och med ja besvarades.

Herr Hasselrot: Då det förslag, jag nu ber att få framställa, icke kan hänföras till någon af de särskilda §§ i det nu föredragna förslaget, har jag ansett mig böra uppskjuta med dess väckande till dess alla §§ blifvit genomgångna. Såsom Kammaren känner, har genom den nya Riksdags-ordningen den förändring i arbetssättet blifvit införd, att de ärenden, som förr tillhörde Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, nu tillhöra tillfälliga Utskott. Den mängd af ärenden, som hänskjötos till Ekonomi-Utskottet, voro af den olikartade beskaffenhet, att det var svårt, om icke omöjligt, att så sammansätta Ekonomi-Utskottet, att det kunde med noggrannhet bedöma alla dit hänvisade mål, men det blir nu lättare att för behandling af hvarje särskild fråga tillsätta män med sakkänedom. Angående dessa tillfälliga Utskotts sammansättning innehåller 37 § Riksdags-ordningen, att den Kammare, inom hvilken frågan blifvit väckt, skall tillsätta tillfälligt Utskott, bestående af så många ledamöter, som Kammaren anser nödigt, och jag inser att detta stadgande konsekvent följer af Kamrarnes rätt att afgöra frågor, utan att remittera dem till Utskott. Jag fruktar emellertid, att genom dessa tillfälliga Utskotts sammansättning och arbetssätt olägenheter kunna, jag säger icke skola, uppkomma. Om t. ex. samma fråga väckes i båda Kamrarna och hvardera Kammaren tillsätter sitt tillfälliga Utskott, så kan hända, icke allenast att hvardera Kammaren tillsätter olika antal ledamöter och att Utskotten arbeta hvart för sig, utan äfven att Första Kammaren bifaller sitt Utskotts betänkande, utan att hafva fått del af Andra Kamrarnes. Jag tror att detta kan förekommas derigenom, att i arbetsordningen införas en föreskrift derom, att båda Utskotten kunna sammanträda. Jag har hvarken kunnat eller velat här framställa något förslag till stadgande i sådan syftning, men om min mening anses riktig, hemställer jag att den måtte delgifvas tillfälliga Utskottet för att tagas i öfvervägande.

Grefve Hamilton, Henning: Det är onekligt, att man redan förmärkt och framdeles ännu mera kommer att finna olägenheter deraf, att det fordna Ekonomi-Utskottet icke bibehållits bland Riksdagens ständiga Utskott, men härmed må vara huru som helst, vi äro skyldiga att respektera Riksdags-ordningens föreskrifter, under förhoppning att sättet för ärendenas beredning må vara bättre, än man vid första ögonkastet

kan hoppas. Framför allt böra vi undvika att genom några stadganden i arbetsordningen tränga in på grundlagens område. Den fråga, som af Herr Hasselrot blifvit framlagd, har icke undfallit det tillfälliga Utskottets uppmärksamhet. Jag har försökt att uppgöra förslag till stadganden, hvarigenom det skulle blifva möjligt för tillfälliga Utskott från båda Kamrarne att sammanträda med hvarandra, då alldeles likartade ämnen blifvit till dem remitterade, hvaraf den största fördelen skulle blifva, att Utskotten i dessa fall blefve förändrade till för båda Kamrarne gemensamma Utskott och att således den för sådana Utskott föreskrifna arbetsordning äfven skulle gälla för de tillfälliga, men jag har ej lyckats komma till något resultat i detta fall, utan att i viss mån träda grundlagens bud för nära och göra en jemkning deri, hvartill vi ej ega någon rätt. Det är för öfrigt angeläget att Första Kammaren, så vidt som möjligt, i sitt förslag icke intager andra stadganden än de hvilka en redan vunnen erfarenhet visat vara nödvändiga, så att bifall af Andra Kammaren kan vara att förvänta. Dessa skäl hafva föranlett Utskottet att icke framlägga något förslag i den af Herr Hasselrot antydda syftning, och jag tror knappast att Utskottet, om motionen dit hänvisas, skall kunna på ett tillfredsställande sätt motsvara det uppdrag, som dermed blefve Utskottet lemnadt.

Herr Hasselrot: För min del kan jag icke finna, att Riksdagsordningens stadganden lägga något hinder i vägen för genomförande af mitt förslag.

Grefve af Ugglas: Jag får erinra Herr Hasselrot, att, i händelse hans förslag skulle antagas, åtskilliga §§ i grundlagen endast med svårighet skulle kunna tillämpas. Det är möjligt, att i framtiden vi kunna behöfva de här föreslagna stadgandena, men då få de intagas i Riksdagsordningen. Att nu intaga dem i arbetsordningen vore ett sätt att kringgå grundlagen, som jag på det högsta afstyrker. Jag yrkar afslag å Herr Hasselrots hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Herr Hasselrot hade yrkat, att det af honom nu väckta förslag skulle öfverlemnas till Utskottets pröfning vid ärendets förnyade behandling, hvaremot Grefve af Ugglas yrkat afslag å Herr Hasselrots framställning; gjordes först proposition på öfverlemnande af Herr Hasselrots förslag till Utskottets pröfning, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Utskottes sista hemställan.

Bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

In fidem
O. Brakel.